

FHRS-voorzitter Dirk Endendijk: „Sommige boeren zagen de invloed van de KI in het stamboek helemaal niet zitten, die wilden zelf de touwtjes in handen houden.“

Stamboek FHRS bestaat 30 jaar

Onafhankelijk alternatief

Een klein maar onafhankelijk stamboek, zonder banden met commerciële KI-organisaties. Dat is volgens voorzitter Dirk Endendijk de kracht van het Fries Hollands Rundvee Stamboek (FHRS), dat deze maand dertig jaar bestaat. Boeren waarderen vooral de kleinschaligheid en de korte lijnen binnen het FHRS.

Om eerst maar eens een misverstand uit de weg te helpen: het Fries Hollands Rundvee Stamboek is niet uitsluitend gericht op fokkers van het FH-vee. Toegegeven, er zitten er wel veel bij het FHRS, „maar het stamboek staat nadrukkelijk open voor alle rassen“, zegt voorzitter en FH-fokker Dirk Endendijk uit Ermelo. Het stamboekbestuur telt meer Holstein-boeren dan fokkers van Fries-Hollands vee en ook het Fleckvieh-ras is bestuurlijk vertegenwoordigd. Daarnaast verzorgt het FHRS de stamboekregistratie voor de 350 leden van het Lakenvelder stamboek. Maar daarbuiten zijn er maar weinig rundveefokkers die het stamboek kennen. Het telt slechts 250 reguliere leden/melkveehouders.

„Onbekendheid is een belangrijke reden waarom we zo klein zijn“, aldus Endendijk. „Daarom staan we sinds een paar jaar regelmatig op landbouwwakbeurzen, zoals in Hardenberg en Gorinchem, om wat meer bekendheid te krijgen. Dat levert ook elk jaar wel weer wat nieuwe leden op. Anderzijds stoppen er ook boeren, maar we blijven nu al jaren op een gelijk aantal leden, in een krimpende markt.“

Groei is ook geen doel op zich. Het FHRS wil vooral een dienstverlenende organisatie zijn die zorgt voor de stamboekregistratie, melkcontrole-uitslagen fiatteert en im- of exportcertificaten regelt. Via 'mijn meldpunt' op de FHRS-site kunnen boeren ook heel eenvoudig

vee aan- of afmelden in de I&R-databank. Zolang die diensten betaald worden, is het goed; het stamboek hoeft geen winst te maken, benadrukt penningmeester Kor Geertsema. Net zoals de overige bestuursleden krijgt ook hij voor zijn diensten niet betaald; het volledige bestuur werkt onbezoldigd. Op het kantoor in Leeuwarden werken slechts drie (fulltime) medewerkers.

Niet commercieel

Zo draait het FHRS al dertig jaar. Het niet-commerciële aspect is een van de kernwaarden van het stamboek, dat altijd sterk gekant was tegen het vervlechten van (sperma)

handelsbelangen met stamboekactiviteiten. Juist in dat conflict lag de aanleiding voor de oprichting van het FHRS, blijkt Endendijk terug. De Veluwe veehouder is sinds de oprichting op 16 februari 1983 bij het stamboek betrokken, eerst als secretaris en sinds 1994 als voorzitter. „Een eeuw geleden was de Friese fokkerij toonaangevend in de wereld“, steekt hij van wal. „De fokkerij was toen nog in de handen van fokkers en het Fries Rundvee Stamboek verzamelde die gegevens en was administratief ondersteunend.“ Met de opkomst van de KI en de Holsteinisatie namen ook de geldstromen en de belangen toe, stelt Endendijk. De (Friese) KI-verenigingen kregen een steeds machtigere positie. Begin jaren tachtig namen ze het stamboek over; dat werd het Fries Rundvee Syndicaat. „Maar sommige boeren zagen die invloed van de KI in het stamboek helemaal niet zitten, die wilden zelf de touwtjes in handen houden. Dat had ook te maken met de opkomst van de Holsteins. Destijds werd er nog veel FH gefokt, en als je dan een beste koe had van 1.30, 1.35 meter hoog, dan kreeg die ineens veel minder punten. De fokkers wilden zelf de richting van het stamboek bepalen.“

Eigen stieren inzetten

Dat is nog steeds het adagium van het FHRS: de rundveefokkers, en niet de commerciële partijen, moeten de koers bepalen. Een commercieel bedrijf zal immers altijd aansturen op vermarktbaar stieren omdat de schoorsteen moet roken. Endendijk: „Stamboek en KI ineen is een buitengewoon ongelukkige keuze. Het FHRS stimuleert fokkers juist om zelf goede stieren aan te houden en in te zetten. Dat bijt met de KI, want het levert geen geld op, maar je houdt in de fokkerij wel een breed aantal erfelijke eigenschappen beschikbaar. Juist met dat systeem is Nederland honderd jaar geleden groot geworden. Nu is Nederland afgezak naar de onderste regio's van de veeverbetering. In de Verenigde Staten hebben ze de zaak strikt gescheiden

en nu is de VS leidend in de wereld.“ De fusie in 1999 van het nationale stamboek NRS met Holland Genetics tot wat nu CRV is, is de FHRS-voorman dan ook nog altijd een doorn in het oog. Met die fusie kwam ook de landelijke databank NIS in handen van de Arnhemse fokkerijorganisatie. Dat leidde de afgelopen jaren tot slepende civiele rechtszaken tussen het FHRS en CRV. Die draaiden ten diepste steeds weer om de mate waarin het FHRS toegang had tot het NIS, waarbij het FHRS soms wel en soms niet door de rechter in het gelijk werd gesteld. Maar aan de noodzaak voor die touwtrekkerij zou binnenkort wel eens een einde kunnen komen. Het FHRS heeft de afgelopen jaren namelijk geïnvesteerd in een eigen databank met alle (afstammings)gegevens van de pakweg 40.000 door het FHRS geregistreerde stuks stamboekvee. „Met ingang van de julidraai kunnen we de gegevens voor de fokwaardeschatting bij het GES aanleveren vanuit onze eigen databank“, zegt de voorzitter niet zonder trots. „De gegevens van boeren die hun melkcontrole-uitslagen laten fiatteren door het FHRS worden dan ook meegenomen in de landelijke fokwaardeschatting.“ Met een eigen databank wordt het FHRS nog een stukje zelfstandiger. Wat heeft dertig jaar onafhankelijkheid het stamboek gebracht? Endendijk: „Ook al zijn we als stamboek niet groot, we bieden veehouders wel een alternatief, en wij stimuleren het gebruik van eigen stieren.“

Genomics

Iets waar het FHRS ook met belangstelling naar uitziet, is het vrijvallen van genomics dit jaar. Dat betekent dat het gebruik van de genetische analysemethode niet langer uitsluitend is voorbehouden aan fokkerij-organisaties, maar dat elke boer het recht krijgt zijn veelbelovende koe of stier te laten onderzoeken op interessante genen. Dat gaat een hele verandering teweeg brengen in de veeverbetering, voorspelt Endendijk. „Vroe-

ger was de boer ervan afhankelijk of de KI wat in een stier zag of niet. Straks weet hij met genomics – voor wat het waard is – precies wat hij in huis heeft en dan kan hij zo'n stier verkopen aan de hoogsteieder.“ Heeft het stamboek dan voldoende vertrouwen in genomics? „Er zitten heel wat onzekere factoren in en de betrouwbaarheid is nog laag“, erkent Geertsema. „Maar als de betrouwbaarheid straks richting de 80 procent komt, dan kun je er wel wat mee.“ Endendijk: „Er zullen nog wat slagen gemaakt moeten worden, maar de markt gelooft erin en dan gaat het toch een eigen leven leiden.“

Onderlinge spermahandel

Een ander punt waar het stamboek zich al jaren sterk voor maakt, is de mogelijkheid dat boeren zelf onderling sperma verhandelen. Europese regels schrijven voor dat, voor de internationale handel in Europa, sperma moet worden gewonnen op een erkend KI-station. Hiervoor zijn de eisen in heel Europa hetzelfde en kunnen landen hun markten niet afschermen. Nederland heeft die regel echter ook voor de binnenlandse handel van toepassing gemaakt. Dat maakt het voor een gewone veehouder feitelijk onmogelijk om aan huis gewonnen sperma van een eigen stier te verkopen aan een buurman. Nu echter het Centrum Genetische Bronnen hiervoor een ontheffing heeft gekregen (voor het behoud van zeldzame rassen), ruikt het FHRS zijn kans. „Wij doen hard ons best om een algemene ontheffing te krijgen voor alle boeren. De onderlinge spermahandel staat op zich los van onze stamboekactiviteiten, maar het bevordert het gebruik van eigen stieren en dat past precies binnen onze doelstelling van genetische verbreding van rassen.“ Geertsema: „Het gaat ons erom dat de boer een goede robuuste koe op stal krijgt. Als er straks honderd boeren zijn die helemaal hun eigen koers gaan volgen, zul je eens zien wat een aparte plantjes er buiten de perken gaan groeien.“ ■

'Even bellen en het is geregeld'

Melkveeouder Johan Haag uit Nieuwland (Z.-H.) stapte vier jaar geleden over van de stamboekregistratie bij CRV naar het FHRS. Hij heeft zestig melkkoeien in een moderne grupstal en werkt deels met KI (van KI Samen) en deels met een zelfgefokte stier. Die laat hij vooral de pinken dekken, maar ook melkkoeien die slecht drachtig willen worden. Het registreren van de eigen stier gaf bij CRV geregeld problemen, ondervond Haag. „De stier zat niet in hun systeem, administratief was dat heel lastig. Bijvoorbeeld als ik een deel van de pinken eerst op stal liet insemineren en later in het seizoen samen weidde met de stier.“

Bij het kleinschalige FHRS is de registratie een stuk simpeler, ervaart Haag. Het kan desnoods telefonisch. „Even bellen en het is geregeld. Korte lijnen, altijd contact met dezelfde mensen. Dat bevalt me heel goed.“

Zijn melkcontrole laat hij nu doen door de VVB Veluwe-IJsselstreek. Ook dat hij als veehouder volledig vrij is in zijn stierenkeuze, noemt hij een voordeel. „Er zit geen KI achter, er wordt me niks opgedrongen. Je mag tegenwoordig als boer al niet zo veel meer zelf bepalen, maar in de stierenkeuze ben ik gelukkig nog vrij.“

'Je kent de mensen, dat praat makkelijk'

De Noord-Hollandse melkveeouder Bert Huisman uit Wieringerwerf is al dertig jaar lid van het FHRS. Huisman was een van de veehouders die het destijds niet zagen zitten dat de Noord-Hollandse rundveeverbeteringsorganisatie RON ging fuseren met de KI. „Toen hebben we zelf een nieuwe melkcontrolevereniging opgericht, De Vrijheid. Maar toen waren we niet meer welkom bij het RON.“ Vandaar dat hij zich aansloot bij het FHRS. En dat bevalt hem prima. „Het is niet zo groot, niet zo massaal, je kent de mensen, dat praat makkelijk.“

Huisman melkt 120 Holstein-koeien op twee melkrobots. Een deel van zijn veestapel kruist hij in met Fries-Hollandse stieren; „Krijg je sterkere koeien van.“ De KI heeft aan hem een slechte klant, want hij koopt met regelmaat stieren aan die los in de koppel lopen en alles dekken. Die registratie gaat probleemloos bij het kleine stamboek, ervaart hij. „En lage overheadkosten, geen dure directeurs, daardoor zijn de prijzen ook wat lager.“

